№ 170 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 30 1907 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 30 № 170

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում են միշտ.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ

Թաղումը տեղի կունենայ կիրակի, դեկտեմբերի 2-ին. [illegible] առաւօտեան ժամը 10-ին Վանքի առաջ եկեղեցում. Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը. 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՒԱԳ

ԱՐ. Ն. ՄԻԼՕՎԸ

[illegible] (ու. շ.) [illegible] 1—2

Թիֆլիսի Բաղդասարի Վաճառականների Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան Վարչութիւնը

[illegible] հրավիրում է ընկերութեան պ. պ. անդամներին [illegible] դեկտեմբերի 2-ին, [illegible] 12-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի շենքում։ Պարապմունքի առարկաներն են.

1) [illegible]

2) Ընկերութեան կարիքները ծածկելու համար հանգանակիչ մասնաժողովի ընտրութիւնը.

3) Ընթացիկ հարցեր.

Ծանօթ.—Ընդհանուր ժողովը մտնելու ժամանակ ընկերութեան անդամները պէտք է ներկայացնեն իրանց անդամակցական տոմսակները։ Իսկ նրանք, որոնք չեն հասնի տոմսակները ստանալ, կարող են ստանալ մինչև ժողովի օրը ընկերութեան գանձապահ Ս. Սուլխանովից, իսկ ժողովի օրը՝ պահլիճ մտնելիս։ (ու. շ.) 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ուրբաթ, նոյեմբերի 30-ին, պ. պ. անդամների, կանդիդատների, նրանց ընտանիքների և հիւրերի համար կը կայանայ յայտնի հժուտ հարմօնիստ

ՊԵՕՏՐ ՆԵՎՍԿՈՒ

համերգը երկու բաժանմունքով.
Սկիզբը ճիշտ 8 ժամին երեկոյեան.
Տոմսակները կարելի է ստանալ ժողովարանի շվէյցարից ամեն ժամանակ։
(առ. հ. ու.) 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազդեցութիւններից մէկը. Թիւրքահայաստանի սովեալներին օգնող հանգանակիչ մասնաժողովի նիստը. Վերջին տեղեկութիւններ. Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով. Նամակ խմբագրութեան. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Մի նոր ոճիր Շուշու տրակտի վրա. Պետական Դումայի շուրջը. Պետական Խորհրդի շուրջը, Բիւրօկրատական շրջաններում. Գէորգեան ճեմարանի ներկայ վիճակը. Թատրոն և երաժշտութիւն. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Մամուլ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Նամակ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Նամակ Պարսկաստանից։

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ

Դառն պտուղները մեր առաջն են։ Այն, ինչ որ քանդվեց, քայքայվեց և խորտակվեց մեր վերջին տարիների աղէտների ժամանակ, այժմ շատ դժուարութեամբ է վերականգնում։

Հայ-թիւրքական ընդհարումների տխուր հետեւանքները հալումաշ են անում թէ հայ և թէ թուրք գիւղացիներին։

Արդարև, ամենահարևանցի դիտողութիւնն անգամ ցոյց է տալիս, որ հայ-թիւրքական ընդհարումների շրջանում գիւղացիները քիչ տարածութիւն են մշակել ու վարել՝ չունենալով լաւ սերմացու իրանց ձեռքին, վտանգի են ենթարկել իրանց ցանքսերը։

Ի հարկէ, եթէ օդերևութաբանական պայմանները նպաստաւոր լինէին, ժամանակին անձրևներ տեղային և վրա չը հասնէր վաղաժամ աշնանային ցուրտը, կարող էր ստացվել փոքր ի շատէ բաւարար հունձ. բայց նոյնիսկ այդ նպաստաւոր դէպքում գիւղացին չէր ունենայ մեծ քանակութեամբ հաց իր ձեռքին, որովհետև նրա ցանած արտերի տարածութիւնը փոքրացել էր։

Օրինակ՝ Գանձակի գաւառի մի շարք լեռնանիստ հայկական գիւղեր երբէք չէին բաւականանում իրանց մերձաւոր արտերով, իջնում էին տափարակները և այնտեղ վարուցանքս անում թէ սեփական և թէ կապալով վերցրած հողերի վրա։ Վերջին երկու տարին նրանք անկարող եղան այդպիսի ցանքսեր անել և զրկվեցին այն արդիւնքից, որ տալիս էին տափարակի աւելի բերրի հողերը։

Նոյնպէս պակասեցին աշխատանքի այն աղբիւրները, որ ունէին լեռնաբնակ գիւղացիները տափարակում, իբրև հնձւորներ և առհասարակ բանւորներ ուրիշների հողերում։

Թէ հայ և թէ թուրք գիւղացիները աշխատում էին մեկուսանալ՝ առանձնանալ միմեանցից և իրանք իրանց զրկում էին այն բոլոր վաստակներից, որ նրանք ունէին հարևանութեան պայմաններում։ Շնորհիւ այդ հանգամանքի գիւղական հողերի հեռաւոր արտերը մնում էին առանց մշակութեան, հեռաւոր խոտհարքերը չէին քաղվում և յաճախ ձորերում ու գետափներում զարգացրած այգիները մնում էին բարձիթողի և անխնամ։

Ճիշտ է՝ այժմ խաղաղութիւն է տիրում և, մեծ յոյս կայ, որ նախկին սոսկալի սխալը նորից չի կրկնվի մեր երկրում, բայց և այնպէս հայ և թուրք հարևանները դեռ զգուշութիւններ են գործ դնում և չեն վերականգնել իրանց տնտեսութիւնը այնպիսի կատարեալ կերպով, որ մշակեն նախկին արտերի բոլոր տարածութիւնը։ Ցանքսի քանակը զգալի աստիճանով պակասել է առաջվանից, իսկ բերքը նուազել է թէ վատ սերմացուից ու մշակութիւնից և թէ այս տարվայ աննպաստ ազդեցութիւններից։

Այո, հայերը և թուրքերը զանազան տեղերում միմեանց յաղթում էին և քաջութեան ապացոյցներ էին տալիս, բայց այդ յաղթութիւնը և քաջութիւնը կատարվում էր բոլորովին ապարդիւն, բոլորովին տնաւէր պայմաններում, անփառունակ պայքարի և մաքառման ասպարէզում։ Եւ ինչ։ Երկու հարևան ազգերը կարող էին ամենաողբալի կերպով արձանագրել միայն մի արդիւնք, այն է՝ ընդհանուր մեծ պարտութիւն, ընդհանուր սոսկալի դժբաղդութիւն և աղէտ թէ երկու հարևանների և թէ ամբողջ երկրի համար։

Երկու հարևանների էլ ցանքսերը պակասել են, երկու հարևանների էլ բերքը նուազել է, երկու հարևաններն էլ սնանկացել ու քայքայվել են։

Եւ ահա այսօր մենք տեսնում ենք, որ թէ յաղթողը և թէ յաղթվողը փախչում է իր մայր հողից՝ սնունդ որոնելու ուրիշ տեղերում։

Եւ անկասկած, եթէ հայ-թուրքական աղէտը քայքայած ու թուլացրած չը լինէր մեր գիւղացուն, այն ժամանակ այս տարվայ անբերրիութիւնը այնքան սարսափելի հետեւանքներ չէր արտադրելու մեր գիւղական [illegible] մէջ։

Այս է ասում [illegible] դառն փորձը։

Ա. Քալանթար

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻՆ ՕԳՆՈՂ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 28-ին, [illegible] մասնաժողովը նիստ, որ պաշտօն ունի հանգանակութիւն կատարել Կովկասի և Ռուսաստանի հայ ազգաբնակութեան մէջ օգնելու Թիւրքահայաստանի սովեալ հայ ժողովրդին։

Այդ մասնաժողովի անդամներն են. պ. պ. [illegible] Սոֆիա, [illegible] Գաբրիէլ, Զաւէն Տիգրան, Մարտիրոսեան տիկին Հայկանոյշ, Մելիք-Ազարեան Ալէքսանդր, Յարութիւնեան Սամսոն, Սարուխանեան Առաքել, Ստեփանեան բժիշկ Կարապետ, Վերմիշեան Քրիստափոր և Քալանթար Ալէքսանդր։

Մասնաժողովը իր առաջին նիստում զբաղվեց իր բիւրօյի կազմութեամբ և գծագրեց իր գործունէութեան ծրագիրը, որի մասին մանրամասն կը հաղորդվի մամուլի միջոցով հայութեան։

Բիւրօյի կազմութիւնն է. Նախագահ՝ Ալ. Մելիք-Ազարեան, փոխ-նախագահ՝ Սամսոն Յարութիւնեան, գանձապահ՝ Առ. Սարուխանեան, քարտուղար՝ Հ. Առաքելեան։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք ստացանք Կարսից հետևեալ հեռագիրը.

Կարս, 28 նոյեմբ. 5 ժամ. 24 ր.

Պետական Դումայի անդամ իշխան Ճերվաշիձէն ի պատասխան այն հեռագրի, որ ուղարկել էին նրան Կարսի պատգամաւորները, հեռագրում է նոյեմբերի 27-ին, թէ Կարսի ինքնավարութեան մասին զեկուցումը պէտք է մտծվի Դումա հետևեալ շաբաթ։

Տէր-Սաղաթէլեան

Ինչպէս յայտնի է, Պ. Ճերվաշիձէն ներկայացուցիչ է նաև Կարսի նահանգի։

Կ. Պօլիս.—Թիւրքաց լրագիրների ասելով, սուլթանը մի իրադէ է հրատարակել, որով թոյլատրվում է երկաթուղի կառուցանել 20 կիլոմէտր տարածութեան վրա Ատայից մինչև Մէկկա։

Կ. Պօլիս.—Նոյեմբերի 27-ին Սալոնիկում բացվել է իրաւագիտութեան դպրոց։

Յունաց սահմանագլխում բանակ դրած 6-րդ զօրաբանակի հրամանատար Մուխլիս-փաշան հեռագրական հրամանով պաշտօնից արձակված է։ Ենթադրում են, որ այդ կարգադրութիւնը հետևանք է այն բանի, որ Մուխլիս-փաշան կարող չեղաւ արգելել յունաց հրոսակախմբերին՝ անցնել թիւրքաց սահմանագլուխը։ («Կ.»)

Կ. Պօլսից հաղորդում են «Polit. Correspondenz» լրագրին (նոյեմբերի 28-ին ն. տ.), որ սուլթանների մայրաքաղաքի մէջ վերջին օրերս յամառ լուրեր են պտտում, թէ Դիարբեքիր (Տիգրանակերտ) քաղաքը շրջապատված է 15,000 քիւրդերով, որոնք Իբրահիմ փաշայի գեկավարութեամբ գերի են վերցրել Դիարբեքիրի վիլայէթի վալուն։

Չը նայելով այդ լուրերը առ այժմ պաշտօնական զեկուցումներով չեն ստուգված, այնուամենայնիւ Դիարբեքիր քաղաքի անապահով դրութեան մասին կարելի է արդէն դատել այն միակ հանգամանքից, որ ֆրանսիական հիւպատոսից, որը միակ հիւպատոսական ներկայացուցիչն է այդ քաղաքում, արդէն մի ամբողջ շաբաթ է, որ ոչ մի տեղեկութիւն չէ ստացվում։

Այդ փաստը մատնանշում է, որ Դիարբեքիրի [illegible] մէջ [illegible] և որ [illegible] Պարսկաստանի [illegible]։

Վիեննայի «Fremden-Blatt» լրագրին գրում են Կ. Պօլսից [illegible] (30 նոյեմբերի ն. տ.), որ երկրորդ [illegible]։

Սալոնիկում [illegible] Միդհատ փաշայի [illegible] սահմանադրութիւնը [illegible]։

Կոչի վերջում օրինակ են բերվում ուրիշ երկիրները, ուր ժողովուրդը հրաւիրվում է օրէնսդրական աշխատանքներ կատարելու համար։

Դրանով կոչի հեղինակները աշխատում են թիւրքերի գիտակցութիւնը զարթեցնել։

Եթէ,—ասված է ժողովրդին ուղղված այդ դիմումի մէջ,—Միդհատ փաշայի մտցրած սահմանադրութիւնը պահպանված լինէր մինչև այժմ, Թիւրքիան չէր կրի այն հոգային՝ տերրիտորիաների կորուստները, որ նա կրել է վերջին ժամանակներս։

Քրիստոնեայ տարրերն ևս այդ դիմումով հրաւիրվում են մասնակցելու ժողովրդական ներկայացուցչութեան։

Վերոյիշեալ երևոյթը, թղթակցի ասելով, պէտք է վերագրել Ռուսաստանում և Պարսկաստանում տեղի ունեցած սահմանադրական գաղափարների յաղթանակին։

Ինչպէս խօսում են, Երզրում այդ առիթով ուղարկված է քննիչ մասնաժողով։

ՊՌՕՇԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Թաղման կարգադրիչ մասնաժողովի անունով ստացվել են առայժմ հետևեալ հեռագրերը.

Բագու.

Հայոց Մարդասիրական Ընկերութիւնը լիազօրութիւն տուեց վարչութեան անդամ պ. Կոստանդին Խատիսեանին՝ ներկայացուցիչ լինել ընկերութեան կողմից Պռօշեանի թաղմանը։

Նախագահ՝ Դոլուխանեան

Քարտուղար՝ Տէր-Անդրէասեան

Նուխի.

Նուխու հայ հասարակութիւնը դառնագին ողբալով հասարակական յայտնի գործիչ Պռօշեանի մահը՝ խնդրում է Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ պ. Ս. Ձխեանին ներկայ լինել թաղման և ցաւակցութիւն յայտնել նուխեցիների կողմից։

Նուխու յաջորդ՝

Եղիշէ վարդ. Ահարոնեան

Նոր-Բայազէտ.

Հայոց դպրոցի մանկավարժական խորհուրդը դառնագին սգում է մեր գրականութեան բազմավաստակ ծերունու կորուստը։ Վճռվեց հանգուցեալի յիշատակը յարգել հոգեհանգիստ կատարելով և գրական երեկոյթ կազմելով։ Թաղման հանդէսին ներկայ լինելու համար ընտրվեց պ. Լևոն Աֆրիկեան։

Դպրոցի տեսուչ՝ Հայրապետեան

Հին-Նախիջևան.

Խնդրում ենք կարգադրիչ մասնաժողովին ընդունել մեր խորին ցաւակցութիւնը թանգագին վիպասան Պռօշեանի մահվան առիթով։ Խնդրում ենք պ. Ա. Արեղեանին՝ ներկայացուցիչ լինել թաղմանը։

Երեմիա վարդապետ, ուսուցչական խումբ և դպրոցի հոգաբարձութիւն

Էջմիածին.

Սրտանց ցաւում եմ Պերճ Պռօշեանի մահը, որ ազգային գրականութեան համար մեծ կորուստ է։ [illegible] նրա [illegible] ժամանակ [illegible]։

Գէորգ արքեպիսկոպոս

Էջմիածին.

[illegible] Պերճ Պռօշեանի [illegible] հասարակական գործիչ, տաղանդաւոր հայ վարքագրող Պերճ Պռօշեանի ծանր կորուստը։ Խնդրում ենք մեր ընկեր Ռուբէն Մելիք-Մուսեանին մեր ներկայացուցիչը լինել թաղմանը։

Դպրոցի տեսուչ՝ Տ. Աղամալեան

Աստրախան.

Աստրախանի հայոց սեմինարիայի հոգաբարձութիւնը և ուսուցչական մարմինը իրանց խորին ցաւակցութիւնն են յայտնում այն կորստի առիթով, որ կրեց հայկական գրականութիւնը ի դէմս Պռօշեանի։

Հոգաբարձական խորհրդի նախագահ՝ Փարէմուզեան, սեմինարիայի կառավարիչ՝ Մուրադեան։

Քիշինև.

Խորապէս ցաւում եմ ազգային գրող Պռօշեանի մահը։ Դեկտեմբերի 2-ին տեղիս հայոց եկեղեցում նշանակված է հոգեհանգիստ։ Խնդրում եմ ընդունել իմ ցաւակցութիւնը։

Ներսէս արքեպիսկոպոս

Քիշինև.

Ողբում եմ ազգային գրողի մահը։ Խնդրում եմ կարգադրիչ մասնաժողովին թարգման լինել իմ ցաւակցութեան հանգուցեալի զաւակներին։

Բենիկ վարդապետ

Նոր-Նախիջևան.

Նախիջևանի հոգևոր դպրոցի մանկավարժական խորհուրդը իր խորին ցաւակցութիւնն է յայտնում հայկական գրականութեան յայտնի գործիչներից մէկի՝ Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով։ Պսակի արժէքը վճռեցինք նուիրել աղքատների օգտին։

Դպրոցի տեսուչ

Նոր-Նախիջևան.

Արտայայտում ենք մեր խորին ցաւակցութիւնը հայկական գրականութեան ժրաջան մշակ Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով։

Նախիջևանի սեմինարիստներ

Բժշկապետ Նաւասարդեան ստացել է Երևանից.

Յանձին հանգուցեալ Պերճի ես ողբում եմ իմ երկարամեայ ընկերոջ և հայ գրականութեան աշխատաւորի մահը։ Կորուստը անփոխարինելի է։

Յուսիկ արքեպիսկոպոս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 28 նոյեմբերի

Պերճ Պռօշեանի թաղման կարգադրիչ Մասնաժողովը, ցանկանալով հասարակական յարգանք մատուցանել հանգուցեալի յիշատակին, որոշեց թաղումը կատարել հասարակութեան հաշուով և նրա գերեզմանի վրա մահարձան դնել։

Հասարակական յարգանքի այս գործին մասնակցել ցանկացողները կարող են իրանց նուիրատուութիւնները ուղարկել Կարգադրիչ Մասնաժողովին։

Հասցէն՝ Ներսիսեան դպրոց։

Կարգադրիչ Մասնաժողով

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՆՈՐ ՈՃԻՐ ՇՈՒՇՈՒ ՏՐԱԿՏԻ ՎՐԱ

Շուշի, 25 նոյեմբերի

Կողոպուտն ու թալանը, աւազակութիւնն ու մարդասպանութիւնը դեռ շարունակւում է Շուշի-Եւլախեան արիւնոտ տրակտի վրա, այն էլ մի այնպիսի մոմենտում, երբ, ով գիտէ, մի փոքրիկ թիւրիմացութիւնը ինչե՜ր կարող է ծնել ու նորից բորբոքել հազիւ հազ հանգչող արիւնի կրակը եղբայրադաւ կռուի։ Կրկին ու կրկին խաղաղ անցորդների անմեղ արիւնում իրանց մարդասպան կեղտոտ ձեռները լուացին ոճրագործ-արիւնարբու մարդ-գազանները... Եւ զոհե՜ր, անվե՜րջ ու անմեղ զոհե՜ր...

Կէս գիշերին (երէկ, նոյեմբերի 24-ին) սարսափահար անցորդները քաղաք մտան։ Նրանք դուրս՝ չօլում մի դիակ են թողել. սպանվածը հայ է. ղարադաղցի 18 տարեկան մի պատանի։ Իսկ իրանց հետ բերել են վիրաւոր մի պառաւ կին՝ մօտ 80 տարեկան։ Մահաբեր գնդակը ճեղքել-անցել է նրա ծոծրակով. և նա հեծում է՝ գլուխը խոնարհած իր որդու կրծքին... Դէպքը այսպէս են պատմում նրանք։ Հանրակառքի ձիերը Խօջալու կայարանում փոխելուց յետոյ, կառապանը, ըստ իր քմահաճոյքի, դանդաղ կերպով սկսում է առաջ քշել։ Ճանապարհորդների երկար թախանձանքին, որ մի փոքր արագ շարժվեն ձիաները, կառապանը ուշք չէ դարձնում։ Շուշու ներքևի գերեզմանոցից մի վերստաչափ հեռու, փոքրիկ ձորակում նա յանկարծ կանգնեցնում է ձիաները... Աւազակների մի խումբ, թւով 4 հոգի, կարծես նախօրօք պայմանաւորված թուրք կառապանի հետ, շրջապատում են կառքը։ «Ինչ ունէք, չունէք՝ շուտ յանձնեցէք մեզ, թէ չէ՞ ձեր ջանները ու ջիգեարները արճիճով կը լցնենք»—կանչում է աւազակապետը հայերէն լեզուով... Եւ սկսվում է զինված յարձակումը, կողոպուտն ու թալանը։ Ճամբորդներից մէկը մի փոքր ուշացնում է փողերի յանձնումը, և նրան պատառոտում են տեղն ու տեղը, կարծելով թէ տարձանակ է հանելու։ Դա 18 տարեկան ղարադաղցին է եղել։ Հերթը հասնում երկրորդին, որը նախօրօք պատարկած փողամանը աւազակի ձեռքը դնելուց յետոյ՝ իր ատրճանակի գնդակն էլ ուղղում է նրա նամարդ կրծքին*)։ Եւ աւազակը դիաթաւալ վայր է ընկնում։ Զարգանդը պատում է նրա ընկերներին, որոնք մի քանի անգամ հրացանները (Մօսինի) պարպելուց յետոյ (այդ ժամանակ վիրաւորվում է ութսունամեայ պառաւը) վերցնում են դիակը, թալանած աւարն ու սկսում փախչել։ Հրացանների ձայնին՝ օգնութեան է հասնում մի քիչ հեռւում ապրող ձիաւոր կօզակների պահակախումբը։ Աւազակները բաւական տեղ դիակը քաշքշելուց յետոյ՝ թողնում փախչում են...

Լուսանում է և պարզվում կոյրերի համար մինչև այսօր դեռևս անպարզելի ճակատ Աղամալ-ուոլթը... Սպանված աւազակը թուրք է։

Նրա դիակը ընկած է այսօր Շուշու փողոցներում. ոչ ոք նրան տէր չէ դուրս գալիս։ «Քաղաքացի չէ, չենք ճանաչում», այսպէս են պատասխանում մեր անհետատես հարևանները, մինչդեռ եկւորները պնդում են ընդհակառակը և հաստատում, որ հայերէն խօսողը սեփական տան ունեցող (այժմ աւերված) կաթնավաճառն է... Առայժմ ձերբակալված է միայն կառապանը։ Աւազակներին հետամուտ են լինում, բայց անօգուտ։

*) Պատմում են նաև, որ երբ անվեհեր տղան փորձում էր երկրորդ աւազակին էլ զարկել, երկու փամփուշտները միանգամից ընկնում են փողի մէջ, և որքան ճիգ ու ջանք է թափում՝ չէ աջողվում այլևս արձակել, և այդպիսով աւազակները փախչում-պրծնում են։ Հայի ձեռնը Մաուզեր է եղել...

Ցոլակ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Պետական Դումայի մի խումբ աջակողմեան անդամներ, ինչպէս յայտնի է, ամեն ջանք գործ էին դնում ունկնդրութիւն ստանալու Ցարսկոյէ Սելօյում։ Այժմ չափաւոր-աջակողմեան անդամների տուած տեղեկութիւններից երևում է, որ Ռօդիչեվի միջադէպից յետոյ այդ խնդիրը արդէն բարդացել է և առաջիկայ շաբաթվանից վաղ ընդունելութիւնը չի կայանայ։

Մինիստրների խորհուրդը, «Тов.» լրագրի ասելով, որոշած է եղել մասնակցել նոյեմբերի 20-ի նիստին in corpore—ամբողջ կազմով, ցոյց տալու համար, որ կաբինետը համարում է Ռօդիչեվի հետ պատահած միջադէպը վերջացած։

Սօց.-դեմօկրատական շրջաններում սօց.-դեմօկրատական պարլամենտական ֆրակցիայի դեկլարացիան խոստ վիճաբանութիւնների առիթ է տուել։ Մեծամասնականները դժգոհ են։ Նրանք առաջարկել էին իրանց նախագիծը, որը սակայն չէ ընդունվել ֆրակցիայի կողմից։ Վերջինս կարդացել է իր բնագիրը, որ արմատական կերպով տարբերվում է կուսակցական նախագծից։

Սօց.-դեմօկրատական ֆրակցիայի հետ կապված բիւաւբանական մասնաժողովը ներկայումս պարզում է այն բիւաւբանական հիմունքները, որոնք անհրաժեշտ են սօց.-դեմօկրատ պատգամաւորներին կուսանելու և գառի նենթարկելու մասին Դումային հարցապնդում անելու համար։

Ի նկատի ունենալով բիւջէի քննութեան մօտալուտ լինելը, սօց.-դեմօկրատական ֆրակցիայի բիւջէտային մասնաժողովը հատուկ կերպով զբաղված է նիւթերի նախապատրաստութեամբ նախահաշիւը քննադատելու նպատակով։

Սահմանադիր-ռամկավարների պարլամենտական ֆրակցիայի օրէնսդրական մասնաժողովի երկրորդ նիստում պարզվել է, որ ֆրակցիայի մէջ արդէն կանոնաւոր կերպով գործում է ֆինանսական բիւջետային, տեղական դատարանների, քաղաքացիական իրաւահաւասարութեան, քաղաքային ինքնավարութեան, զեմստվային ինքնավարութեան և ժառանգաբարողական գործի համար առանձին-առանձին մասնաժողովներ։ Մօտ ժամանակներս ֆրակցիայի կից կը սկսեն աշխատել նաև ագրարային և ժողովրդական կրթութեան մասնաժողովները։ Բացի դրանից Շինգարեօվի ղեկավարութեամբ շուտով պիտի կազմվի առանձին գործի մէջ ծառայողների, գործակատարների առողջական հանգստութեան հարցի համար մի յատուկ մասնաժողով ևս։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՇՈՒՐՋԸ

«Тов.» լրագրին հաղորդում են, որ բիւջէն մասնաժողովում քննելիս ֆինանսների մինիստրը կը յայտնէ, որ կառավարութիւնը արգելք չի լինի, եթէ մասնաժողովը հարկաւոր դէպքում մի քանի գործին լաւատեղեակ ժամանակաւոր անձինք հրաւիրելու լինի, միայն թէ այդպիսիները պէտք է հրաւիրվեն անպատճառ մինիստրական կաբինետի գիտութեամբ և համաձայնութեամբ։

Պետական Խորհրդի աջակողմեան անդամների մէջ ներկայումս ստորագրութիւններ են հաւաքվում պրեմիէր Ստոլիպինին ուղերձ ներկայացնելու համար, որով նրանք իրանց համակրանքն են յայտնում Ռօդիչեվի միջադէպի առիթով։ Բացի դրանից անդամներից մի քանիսը պնդում են, որ Խորհրդի առաջին նիստին, ուր պիտի ներկայ լինի Ստոլիպինը, դիմաւորեն նրան համակրական ցոյցերով։ Մինչդեռ Խորհրդի կենտրոնի անդամների շրջանում Ռօդիչեվի միջադէպը քննվել է համեմատաբար աւելի հանգիստ կերպով և ոչ այնպիսի զայրոյթով, ինչպէս որ աջակողմեանների մէջ։ Լեհական խմբակը համարում է այդ միջադէպը միանգամայն վերջացած Ռօդիչեվի ներողութիւն խնդրելուց յետոյ։ Արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչները Ռօդիչեվի վարմունքը համարում են անկորեկտ, սակայն միևնոյն ժամանակ նկատում են, որ պարլամենտի մէջ տեղի ունեցող միջադէպերի վերաբերմամբ չէ կարելի գործադրել տօրեայ չափեր, և ուշքի առաջ ունենալով ուրիշ պարլամենտների պրակտիկաները, պնդում են, որ այդ դէպքը չը պէտք է արժանանար այդպիսի կրքոտ վերաբերմունքի։ Նոյնիսկ նշանաւոր անդամներից մի քանիսը այն կարծիքն են յայտնում, որ, մանաւանդ Ռօդիչեվի ներողութիւն խնդրելուց յետոյ, հարկաւոր չէր նշանակել այդչափ խիստ պատիժ։

ԲԻՒՐՈԿՐԱՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

Ռօդիչեվի միջադէպը ցնցող տպաւորութիւն է թողել բիւրոկրատական շրջաններում։

Կադետներից մեծ կորեկտութիւն, նրբամիտ զգուշութիւն էր սպասվում, մինչդեռ Ռօդիչեվը խորտակեց այդ սպասելիքները. նա նորից կանգնեցրեց այն ուրուականը, որ առաջին երկու Դումաների ժամանակ անխնայ կերպով հալածում էր բիւրոկրատիային։

Երրորդ Դումայի վերաբերմամբ բիւրոկրատիան անհանգստանալու պատճառներ չունէր ըստ երևոյթին. ձախակողմեանները սակաւաթիւ են, կադետները «ճկուն» են դարձել, «թեքվում են դէպի աջ», վերջապէս նրանք կոռեկտ են, իսկ աջակողմեաններն ու հոկտեմբերեանները գնում են կառավարութեան հետ միասին։

Երկիւղն ուրեմն անցած պիտի համարել։

Բայց ահա Ռօդիչեվը երկրի քաղաքական կացութիւնը ճիշտ բնորոշող իր նմանողութեամբ նետում է նրանց երեսին ճակատագրական բառեր։ Եւ այդ ըմբոստ քայլը թոյլ է տալիս իրան ոչ թէ մի ծայրայեղ ձախակողմեան պատգամաւոր, ոչ թէ մի որևէ աշխատաւորական, այլ տաղանդաւոր ճառախօս Ռօդիչեվը, այն էլ դեռ չափաւոր կադետ համարվող Ռօդիչեվը։ Պարզ է ուրեմն, որ ներկայ չափաւոր Դուման էլ չէ կարող հրաշխաւորել բիւրոկրատիայի ապահով դիրքը։ Ռօդիչեվը մոռացված խրտուիլակը կանգնեցրեց նրանց վհատեցված գոյութեան առջև։

Հէնց այդ տեսակէտից Ռօդիչեվի միջադէպը ցնցող տպաւորութիւն է թողել բիւրոկրատական շրջաններում։ Մանաւանդ նա վատ տրամադրութիւն է ստեղծել աջակողմեանների շրջանում, որից, ինչպէս Լ. Լվօվն է ասում «Тов.» լրագրում, շտապում է օգուտ քաղել Դուրնովօ-Շվանեբախի կրուժոկը իր նպատակներին ծառայեցնելու համար և այդ նպատակով աշխատում է միջադէպը աւելի ևս բորբոքել ու ցոյց տալ, որ ներկայ կառավարութեան, այսինքն Ստոլիպինի ձեռք առած բոլոր միջոցները ապարդիւն են անցնում, յեղափոխութեան գլուխը մինչև օրս էլ վերջնականապէս չէ ջախջախված։ Սակայն այդ բոլորը քօղարկված պատրուակ է միայն։ Դուրնովօյի համախոհ կրուժոկը իր ձնտրիգները սաստկացնում է, հէնց որ յարմար առիթ է ներկայանում Ստոլիպինին տապալելու համար։

Ռօդիչեվի միջադէպը թերևս հնարաւորութիւն տայ իրանց ձեռքը ձգել կառավարչական ղեկը, այն ղեկը, որ դիկտատորական ծայրայեղութեամբ վարում էր Դուրնովօն իր սիրելիների հետ միասին։

Որ այդ միջադէպը լոկ պատրուակ է նրանց համար, երևում է հէնց այն հանգամանքից, որ երկու հոսանքներ մաքառում են իրար դէմ բիւրոկրատական շրջաններում։

«Ռօդիչեվը ներողութիւն խնդրեց. ուրեմն միջադէպը վերջացել է,», ասում են չափաւոր բիւրոկրատները։

Բայց աջակողմեանները ոչ մի կերպով չեն ուզում հաշտվել միջադէպին վերջ տալու մտքի հետ։

Հաւանօրէն այն պատճառով, որ ձեռքից փախչում է իրանց նպատակների համար բարեյաջող առիթը։

Լ. Դանիէլեան

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Մօտ օրերս զանազան տեղերից Էջմիածին հաւաքված պատգամաւորները անձամբ ականատես եղան թէ ինչպիսի անշուք դրութեան մէջ է գտնվում ազգային խոշոր հաստատութիւններից մէկը. շատ բան տեսան, շատ բան լսեցին և մանաւանդ բաւականաչափ անմխիթարական տեղեկութիւններ ստացան ընդհանրապէս թէ վանքի և թէ ճեմարանի արդի կրիտիքական վիճակի մասին։

Անշուշտ, այդ պատգամաւորներից իւրաքանչիւրը դեռ ևս չէ մոռացել կաթողիկոսական տեղապահի անպաճոյճ յայտարարութիւնը՝ «կը տաք՝ կը պահենք, չէք տայ՝ կը փակենք»։ Սակայն կատարեցի՞ն նրանք, արդեօք, իրանց վրա դրված յանձնարարութիւնը, հաղորդեցի՞ն իրանց ուղարկող հասարակութիւններին նրա կրիտիքական վիճակի մասին։

«Մշակը» դեռ անցեալ տարի հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց ճեմարանի գոյութեան վտանգի վրա. այսօր մենք ժբաղդութիւն ունենք նորից վերադառնալու միևնոյն հարցին և յիշեցնելու, որ մեր կրթական այդ միակ բարձր հաստատութեանը աւելի ևս լուրջ վտանգ է սպառնում, քան երբ և իցէ, որ հասարակական անմիջական օգնութիւնը անխուսափելի ու անյետաձգելի պահանջ է դառնում և քար անտարբերութիւնը այդպիսի պարագաներում համահաւասար է ոճրագործութեան, եթէ չասենք՝ ինքնասպանութեան։

Հասարակական առողջ ըմբռնողութիւնը չէ կարող թոյլ տալ, որպէսզի կենդանի մի այնպիսի մեծ գործ, որը երկար տարիներ անընդհատ մատակարարել է և մատակարարում է ամբողջ հայութեան՝ մանաւանդ գիւղական միջավայրի դպրոցական ասպարէզին չարքաշ մշակներ, դրված լինելով անհաստատ ու անապահով հիմքերի վրա, այսօր ենթարկված լինի կամայականութիւնների կամ պատահականութիւնների։ Նա չէ կարող և չը պէտք է յափշտակվէ նոր ծրագիրների ընդարձակ հեռանկարներով, քանի նոյնանման գաղափարի կենդանի և բեղմնաւոր ստեղծագործութիւնը մեր անտարբերութեան շնորհիւ մատնվում է ոչնչացման վտանգին։

Բայց նա կարող է հաշտվել նոր, լայն ծրագիրների հետ, եթէ միայն գոյութիւն ունեցողները պահպանվում են։

Մենք կուզենայինք, որ այդ դժբաղդ հաստատութեան իրական պատկերը պարզված լինի հասարակական գիտակցութեան առաջ. ուստի սոյն յօդուածով կաշխատենք գիւտացնել այն պարտականութիւնները, որոնք ծանրացած են վերոյիշեալ պատգամաւորների խղճի վրա։ Մենք կը հաղորդենք այն տեղեկութիւնները, որոնց լսել ենք ու քաղել անմիջական աղբիւրներից։

Նախ տեսնենք՝ թէ ինչ կրթական բաժիններից է բաղկացած ճեմարանը ներկայումս։ Նա բաղկացած է դասարանական և լսարանական բաժիններից։ Առաջին բաժինը կազմված է 3, 4, 5 և 6-րդ դասարաններից, իսկ երկրորդը՝ 1, 2 և 3-րդ լսարաններից։

Դասարանական բաժնում ներկայումս սովորում են ընդամենը 175 աշակերտներ, իսկ լսարանականում՝ 25 հոգի, այն էլ միայն ա. լսարանում, որովհետև 2-րդ և 3-րդ լսարանները, անցած տարվայ խառնակութիւններից յետոյ, փակ են մնում ուսանողների հեռանալու պատճառով։ Ուրեմն ճեմարանում սովորում են 200 որդեգիրներ։ 1907/8 ուսումնական տարեշրջանին ճեմարանի նոր վարչութիւնը իր կրթական և տնտեսական ընդհանուր ծախքերի համար, ըսկսած ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 1-ից մինչև 1908 թւի սեպտեմբերի 1-ը, ներկայացրել էր 55,000 րուբլու նախահաշիւ, որից, սակայն, կաթողիկոսի ցանկութեամբ,

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 25 հոկտեմբերի

Պատահմամբ «Կովկասի Առաւօտ» թերթում կարդացի պ. Տ. Աշոտի «Ատրպատականի գաւառական դպրոցների շուրջը» յօդուածները (№ 19 և 20)։

Մի անգամ մէկը մի աքաղաղ է գողանում և թագցնում փէշի տակ։ Հարցաքննութեան ենթարկվելիս գողը խիստ ծանր երդումներ է ուտում, հաւատացնելու համար որ ինքը աքաղաղ չէ գողացել։ Դատաւորը ասում է. «Հաւատում եմ երդումներիդ, բայց աքաղաղի պոչը (ագին) երեւում է փէշիդ տակից»։ Անմիջապէս այս պատմութիւնը միտս ընկաւ, երբ կարդացի վերոյիշեալ յօդուածների ամենավերջին տողերը։ Պ. Յօդուածագիրը շատ վարպետօրէն է սկսել իր յօդուածի նախաբանը, որպէսզի վերջաբանում կլլել տայ ընթերցողին կամ, աւելի ճիշտ, նրանց, որոնց համար պատրաստված է, այն դեղահատերը, որոնք մի ամբողջ տարվայ պատմութիւն ունին... Ցաւե՜լ թէ՞ ծիծաղել... Երբ տեսնում էք ճշմարտութիւնը խեղաթիւրված, երբ տեսնում էք մարդիկ փոխանակ շինելու՝ աշխատում են օրը ցերեկով, արևի լոյսի տակ, քլունգը վերցրած, եղածը քանդել, այն ժամանակ սկսում էք առել մարդ արարածը և շունը սիրել, ընթերցող։ Ի՞նչ հարկ կայ այդպիսի ոլորապտոյտ, մանուածապատ ճանապարհներով, կոկորդիլոսի արցունքներ թափելով մօտենալ բուն խնդրին՝ ձեր «փորացաւին», պ. Տ. Աշոտ։ Աւելի լաւ չէ՞ր լինի ուղղակի ձեր նամակը ուղղէիք պ. Տ. Աֆրիկեանին և ասէիք. «Ձեր դպրոցները առէք հայուհեաց ընկերութեան հովանաւորութիւնից և յանձնէք Ուրմու հոգաբարձութեան, կամ աւելի ճիշտը՝ մեզ»... Այդպիսով գոնէ, հաւատացած եմ, ձեր խիղճը աւելի հանգիստ կը լինէր, և դուք ստիպված չէիք լինի կոխոտել անցնել այն ճշմարտութիւնների վրայից, որոնք եթէ չը ծակեցին ձեր ոտքերը, հաւատացած ենք, մի օր երես առ երես կը՝ կանգնեն ձեր խղճի դիմաց կարմրեցնելու ձեզ, եթէ միայն ընդունակութիւն ունէք կարմրելու... Քար շպրտել, ցեխոտել մի այնպիսի ընկերութիւն, որը երկար տարիների ընթացքում քրտնաջան մրջիւնի նման կարողացել է կրթութեան սերմեր ամբարել Ատրպատականի անկիւններում, խաւարում խարխափող մեր մատաղ սերնդի մտաքում. աշխատել կասկածանքով վարակել ընթերցողի կամ հասարակութեան սրտերը մի այնպիսի ընկերութեան վերաբերմամբ, որի ամեն տարվայ հաշուետւութիւնը, տպագրած տեղեկագիր և հաշիւ ցրելը մի բացառութիւն կարելի է համարել մեր հասարակական և ազգային շատ ընկերութիւնների և հաստատութիւնների շարքերում. աշխատել վարկաբեկել մի այնպիսի ընկերութիւն, որի անդամների սրտերի խորշերում Աստուած աւելի գութ, աւելի սէր է ներշնչել, որոնք գորովագութ մայրերի նման կարողացան պատսպարել, խնամել, գուրգուրալ այն հոսանքը, որին դժոխք երկիրը դուրս ժայթքեց իր ծոցից, ցրելով աշխարհիս ամեն անկիւնները։ Փրկարար, մխիթարիչ հրեշտակի դերում էր այդ սև օրերին, մեր անօգ և անմխիթար կացութեան ժամին «Հայուհեաց ընկերութիւնը»։

Այսպէս վարւելով մենք կտրում ենք ծառի այն ճիւղը, որի վրա նստած ենք մենք. մենք փորում ենք այն պատի հիմքը, որը դիմադրում է խաւարին, պատսպարում է թշուառին... Խօսեցնենք փաստերը։ Պ. Տիգրան Աֆրիկեանի դպրոցների հովանաւորութիւնը յանձնված լինելով հայուհեաց ընկերութեան, բարերարի կամքով կազմված է և մի յանձնախումբ, որ ընկերութեան վարչութեան հետ խորհրդակցելով և ձայնի իրաւունքով կարգադրում են վերոյիշեալ դպրոցների գործերը։ Այդ յանձնախմբի անդամներն են՝ Ղալա և Լիլավա թաղերի դպրոցների տեսուչները, դօք. պ. Սալանթեանը և պ. Զ. Նազարբէկեանը։ Բարի եղէք, պ. Տ. Աշոտ, գէթ ժամանակաւորապէս փոխ առնել ուրիշից մի «խիղճ», դնել ձեր սրտում և ապա մեղադրել [illegible] յանձնախումբը ընկերութեան վարչութեան հետ՝ դնել դէմ յանդիման ձեր ակնարկած Ուրմու հոգաբարձութեան և ասել, թէ դրանցից ո՞րն է աւելի ձեռնհաս կրթական գործեր կարգադրելու համար։ Մենք հաւատացած ենք, որ Ուրմու հոգաբարձութիւնն ինքն էլ կը խոստովանի, թէ ինքը երբեք չի կարող համեմատութեան դրվել այդպիսի մի վարչութեան հետ ոչ կրթական և ոչ էլ ուրիշ տեսակէտներից։ (Որքան գիտենք, Ուրմու հոգաբարձութեան անդամները տարրական կրթութիւն ստացած մարդիկ են միայն)։

«Հայուհեաց ընկերութիւնը» յատուկ «ֆերմանի» (հրովարտակ) շնորհիւ գտնվում է արեգակնափայլ շահի հովանաւորութեան տակ, հետևաբար Ատրպատականի անկիւններում, գիւղերում բացված այն դպրոցներն են աւելի ապահով, գիւղատէրխաների կամայականութիւններից ընդմիշտ զերծ, որոնք գտնվում են ընկերութեան վարչութեան իրաւասութեան ներքոյ։ Վեհափառ շահի ֆէրմանի շնորհիւ է, որ կամայական Պարսկաստանի խուլ անկիւններում ուսուցիչը կարողանում է թէ դասախօսել և թէ գիւղացու ցաւերը ըստ չափու կարողութեան և ըստ յարմարութեան ամոքել։ Այո, մենք ևս համաձայն ենք հայուհեաց ընկերութեան այն կարծիքի հետ, որ ուսուցիչը ամեն տեղ իրան չը վերաբերող գործերին չը պիտի խառնվէ, նման այն մարդկանց կամ «գործիչների», որոնք ուսուցչական դիմակի տակ աւելի այլասերում, փչացնում են թէ հասարակութիւնը և թէ սերունդը։ Ովքե՞ր են պարոնի գոված Ուրմու դպրոցների ներկայ 1907—8 սեզոնի ուսուցիչները. Թաւրիզի Թամարեան-Հայկազեան դպրոցների շրջանաւարտները, որոնց մասին նախորդ թղթակցութիւններով խօսել եմ։ Մենք հաւատացած ենք, որ հայուհեաց ընկերութեան գիւղական դպրոցների ուսուցիչները պ. Տ. Աշոտի գոված Ուրմու դպրոցի ուսուցիչներից եթէ աւելի կարող մարդիկ չը լինեն՝ երբեք պակաս չեն կարող լինել։

Մեր յօդուածը մեղմացնելու համար ստիպված ենք պ. Տ. Աշոտի յօդուածի վերջին մասը նոյնութեամբ արտագրել, որպէսզի կարողանանք մեր ասելիքը աւելի հասկանալի դարձնել ընթերցողին։ Պ. Տ. Աշոտ ասում է. «Մեր կարծիքով դպրոցները շատ աւելի մեծ և դրական օգուտներ կը տային, եթէ նրանք յանձնվէին տեղական հոգաբարձութեան, և տարեվերջին հաշուեկշիռ ու տեղեկագիր պահանջվէր հոգաբարձութիւնից։ Այդպիսով գիւղական ուսուցչութիւնը իրան թիկունք ունենալով քաղաքի հոգաբարձութիւնը՝ զգալի կերպով կը կարողանայ և կրթական գործին զարկ տալ, պաշտպանել հարստահարված գիւղացուն տեղական կեղեքումներից *) առանց վնասելու դպրոցական գործին։ Մենք վստահ ենք (մե՞նք), որ Ուրմիայի հոգաբարձութիւնը յանձն կառնէ այդ ծանր գործը, որը կը կազմէ իր գործունէութեան ամենաբեղմնաւոր ու օգտակար շրջանը»։

Դուք եթէ կարծում էք *), պ. Տ. Աշոտ, որ դպրոցները Ուրմիայի հոգաբարձութեան յանձնվելով աւելի դրական օգուտներ կը տային, մենք հաւատացած ենք և հաստատ հաւատացած, որ Ուրմիայի ներկայ հոգաբարձութեանը մօտ 10 դպրոցների գործ յանձնելը աւելի քան անխոհեմութիւն է և դա կը նշանակէ երկար տարիների ճիգերով սկսած գործը վտանգի ենթարկել, որովհետև ամենայն մասամբ հոգաբարձութիւնն անկարող է՝ համեմատած հայուհեաց ընկերութեան վարչութեան և յանձնախմբին։ Խորհուրդ էք տալիս հոգաբարձութեան յանձնելիս տեղեկագիր և հաշուեկշիռ պահանջել. մինչդեռ ամեն տարի հայուհեաց ընկերութիւնը կամովին անում է այդ ամենայն մանրամասնութեամբ և ամենայն բարեխղճութեամբ։

«Պաշտպանութեան» խնդրի առիթով ձեր առաջարկութիւնը ծիծաղելի է այն տեսակէտով, որ այն «թիկունքը», որ դուք յատկացնում էք ի պաշտպանութիւն ուսուցիչների, ինքը կարօտ է թիկունքի և պաշտպանութեան։ Որքան գիտեմ, եթէ չեմ սխալվում, ամբողջ Ուրմու գաւառում չը կայ այն ազդեցիկ հայը, որ կարողանար նման դէպքերում «թիկունք» լինել ուսուցիչներին կամ դպրոցներին։ Եթէ նրանք են հոգաբարձութեան անդամները, որոնցից երկուսին մենք գիտենք,—մէկը ծառայում է ռուսաց բանկում, միւսը՝ «Նաղէժդայի» գրասենեակում,—այդ պարոնները ոչ ազդեցութիւն և ոչ էլ ոյժ ունեն «թիկունք» լինելու։ Իսկ ձեր «թիկունքի» դիմաց ես դնեմ ներկայ «թիկունքը», որ ունեն պ. Աֆրիկեանի դպրոցները։ Ամենից առաջ վեհափառ շահի հովանաւորութիւնը, հայուհեաց ընկերութեան պատկառելի անունը և բազմամեայ օգտաշատ գործունէութիւնը, ապա յանձնախմբի մէջ գտնվող այն ազդեցիկ անդամը, որը ամբողջ Ատրպատականում թէ ազդեցութիւն և թէ ժողովրդականութիւն ունի,—մանաւանդ պարսիկ հասարակութեան մէջ,—և որի օգնութեան, հարկը պահանջած ժամանակին, դիմում են դիւանագիտական գործերի առիթով թէ գաւառներից և թէ քաղաքներից։

Այս բոլորից հետևցնում եմ, որ պ. Աֆրիկեանի դպրոցները միմիայն հայուհեաց ընկերութեան ձեռքում կարող են օգտակար լինել, որովհետև դրանից աւելի լաւ հսկողութիւն ոչ թէ Ատրպատականում, այլ նոյնիսկ ամբողջ Պարսկաստանում անհնար է. կրթական տեսակէտից յանձնախումբը անհամեմատ բարձր է Ուրմու հոգաբարձութիւնից, «պաշտպանողական» տեսակէտից համեմատութիւնը յանցանք է, վստահելիութեան, փորձառութեան տեսակէտից հարցնենք ամբողջ Ատրպատականին...

Ներկայ ուղղութեան առիթով մաքերը պղտորելը յանցանք է. իսկ ներկայ ուղղութիւնից պ. Աֆրիկեանի դպրոցները դուրս բերելը՝ կորստի մատնել, նստած ճիւղը կտրել, խաւարի և թշուառութեան առաջի պատուարը, պատնէշը քանդել, կործանել կը նշանակէ։ Եթէ շինելու ընդունակութիւնից զուրկ ենք, գոնէ խիղճ ունենանք՝ եղածը չը քանդելու... Խի՜ղճ...

Իքօ

Յ. Գ.—Տեղեկացայ, որ Ատրպատականի թեմակալ առաջնորդն էլ կայ պ. Աֆրիկեանի դպրոցական յանձնախմբի մէջ։

*) Ընդգծումը պ. Աշոտինն է։

*) Ընդգծումը մերն է։

5600 րուբլի կրճատվել է և մնացել է 49,400 րուբլի։

Նախահաշիւը բաղկացած է հետևեալ գլխաւոր կէտերից.

1) Ուսումն. մասի ծախքը .	13,600 ր.
2) Ուսումնական պիտոյքների	1,100 »
3) Վարչական մասի ծախքը	9,310 »
4) Հիւանդանոցի	2,220 »
5) Որդեգիրների պահպ. ծ.	22,870 »
6) Անակնկալ և այլևայլ մանր ծ.	300 »
Ընդամենը	49,400 ր.

Ուսուցչական-վարչական կազմը ամբողջապէս բաղկացած է 14 հոգուց, որոնցից 5-ը միայն աւարտել են Գէորգեան ճեմարանը, իսկ մնացեալները իրանց բարձրագոյն ուսումը ստացել են կամ ռուսական և կամ արտասահմանեան համալսարաններում։ Ամբողջ կազմից միայն 3 հոգին ճեմարանի սաներ չեն եղել։

Տարեկան դասագինը դասարաններում նշանակված է 75 րուբլի, իսկ լսարաններում՝ 100 րուբլի։

Դրա հիման վրա նախահաշւով ուսուցիչների և ճեմարանի վարչական կազմը ստանում է տարեկան մօտ 15,000 րուբլի։

Այնուամենայնիւ 49,400 րուբլի նախահաշիւը չէ կարող բաւարարութիւն տալ ճեմարանի ընդհանուր կարիքին, որովհետև անցած ուսումնական տարվանից մնում է 21,000 րուբլի պարտք ևս, որը անհրաժեշտ է աւելացնել ներկայ տարվայ նախահաշուի վրա։ Եւ ահա ճեմարանի գոյութիւնը շարունակելու համար վարչութիւնը իր տրամադրութեան տակ պէտք է ունենայ ներկայումս 70,400 րուբլի։

Ճեմարանի նոր տեսուչ Մինաս Բերբերեանը՝ ստանձնելով իր պաշտօնը, գանձարանում չէ ունեցել հերթական ծախսերի համար և ոչ մի կոպէկ։ Այդ դեռ բաւական չէ, նոր տեսչին նոյն իսկ ձևականօրէն չեն էլ յանձնել ճեմարանը։

Ճեմարանի նախնական անհրաժեշտ կարիքներին բաւարարութիւն տալու նպատակով, վարչութեան նախահաշուի համաձայն, 16 հազար րուբլու փոխառութիւն է արվել, յետոյ 4 հազար ր. ստացվել է տոկոսաբեր թղթերից (կտրոնների մի մասը), 2000 էլ ստացվել է ուրիշ կողմնակի արդիւնքներից։ Ուրեմն ընդամենը 22,000 րուբլի։ Այդ ստացված գումարից ճեմարանի անմիջական պէտքերի համար մինչև նոյեմբերի 1-ը ծախսվել է 15,000 րուբլի միայն. հետևապէս ընթացիկ հաշւում ունի էլի 7,000 րուբլի։ Բայց ծախսված 15,000-ից իսկապէս 7000 րուբլին է միայն գործադրված ճեմարանի ներկայ տարվայ կարիքների համար (ուսուցիչների և ծառաների ռոճիկ, աշակերտական հագուստներ, վառելիք, ուտելեղէնի ու զանազան մթերքների), իսկ 8000 րուբլին վճարված է անցեալ տարվանից մնացած պարտքը։

Եթէ 70,400-ից դուրս գալու լինենք ստացված 22,000-ը՝ կը տեսնենք, որ անհրաժեշտ է ունենալ դարձեալ 48,400 րուբլի ճեմարանի ներկայ տարվայ պահպանութեան և անցեալ տարվայ պարտքերը վճարելու համար, որի գումարը այժմս հաւասարվում է 13,000 րուբլու։

Այդպիսով ճեմարանի համար հարկաւոր է էլի 48,400 րուբլի։

Արդ՝ տեսնենք՝ թէ այդքան ծախսերի դիմաց ինչ արդիւնքներ ունի ճեմարանը։

Որքան էլ տարօրինակ է, բայց և այնպէս պէտք է նկատել, որ ճեմարանի վարչութեանը հաստատապէս յայտնի չէ՝ թէ ինչ արդիւնքներով է պահվում ճեմարանը։ Անհրաժեշտ գումարը ստանալու համար նա նախահաշիւ է ներկայացնում կաթողիկոսին, իսկ վերջինս էլ, այդ նախահաշուի համաձայն, հրամայում է վճարել։ Իսկ թէ ինչ աղբիւրներից կամ մասնաւոր մուտքերից է գոյանում այդ գումարը, ճեմարանի վարչութիւնը ոչ մի տեղեկութիւն չունի այդ մասին։

Այնուամենայնիւ մօտաւորապէս նրանք կարողանում են տալ հետևեալ պատկերը։

Ճեմարանը իւրաքանչիւր տարի անմիջապէս ստանում է Պետերբուրգի եկեղեցական հոգաբարձութիւնից 5,000 րուբլի նպաստ և զանազան տեղերի թոշակաւորներից՝ 1000 րուբլի։ Ուրեմն ճեմարանի վարչութեան յայտնի մուտքը այդ 6000 րուբլին է։

Յայտնի է նոյնպէս, որ սինոդում ստացվում են ճեմարանի համար թոշակագրամներ այլ և այլ կտակների հիման վրա (Տիգրանեան, Կալկաթայի և այլն, որոնք սակայն մանրամասն յայտնի չեն), և զանազան թեմերի թոշակագրամներից (ինչպէս օրինակ Արցախի թեմից. միւսներից յայտնի չէ ստացվում է թէ ոչ)։ Բայց պարզ հաշուապահութիւն, աղբիւրների ցուցակագրութիւն, ինչպէս երևում է, գոյութիւն չունենւ

Մինչև այժմ սինոդը իր գանձարանում ունեցած վանքի տոկոսաբեր թղթերից, նոյնպէս և կալուածների աղբիւրներից ու թեմական մուտքերից էլ (պսակագրամներից, պողոգրամներից և այլն) յատկացնում է ճեմարանին վերջինիս գոյութեան համար անհրաժեշտ գումարը։

Իսկ թէ որքանի է հասնում այդ գումարը, դա արդէն կախված է վանքի ստացած եկամուտներից։

Պարզ է, որ այդպիսի աննորմալ, խառնակնթոր պայմանների մէջ ճեմարանի դրութիւնը չէ կարող ապահով լինել և այդէն վտանգված է։

Այժմ հարց է ծագում՝ թէ ինչպէս կարելի է ապահովել ճեմարանը և դուրս հանել նրան իր ներկայ տնտեսական ճգնաժամից։

Խօսենք նախ ընթացիկ ուսումնական տարվայ մասին։

Վերևում ասացինք արդէն, որ ճեմարանի գոյութիւնը այս տարի պահպանելու համար անհրաժեշտ է ունենալ 48,400 րուբլի։ Այդ բացը մնում է, և, այսպէս թէ այնպէս, պէտք է ծածկել։ Միանգամայն պարզ է, որ վանքը չէ կարող իր սուղ միջոցներով ծածկել այդ խոշոր բացը ներկայումս, չէ կարող իր արդիւնքներից որևէ մի բան յատկացնել ճեմարանին, որովհետև, իսկապէս, վանքի դրութիւնն էլ չափազանց աննախանձելի է։ Այնուամենայնիւ վանքը ունի երկու հաստատուն աղբիւր. մէկը՝ Բիշինևի կալուածն է, որ տարեկան բերում է 25,000 րուբլի եկամուտ, բայց որովհետև նրա կապալառուի հետ վանքը ներկայումս դատ է վարում, ուստի այդ գումարը չէ ստացել այս տարի և չէ էլ կարող ստանալ մի քանի տարի, քանի որ գործը դեռ ևս գտնվում է դատարանում։ Միւս աղբիւրը վանքի անձեռնմխելի 100,000 րուբլի գումարի տոկոսաբեր թղթերն են, որոնք տալիս են տարեկան 15,000 րուբլի տոկոս։ Սակայն այդ փողից բացառապէս ճեմարանը չէ կարող օգտվել, որովհետև նրան գործադրում են և վանքի պէտքերի համար։

Այդպիսով այդ կրիտիքական դրութիւնից գոնէ այս տարի դուրս գալու միակ ելքը կողմնակի օգնութեան դիմելն է։

Անկախ դրանից, այնուամենայնիւ, կարելի է ճեմարանը ընդմիշտ դնել հաստատուն հիմքերի վրա։

Եթէ բացվի 7-րդ դասարանը, որի կարիքը սաստիկ զգացվում է, մշտապէս գործեն բոլոր լսարանները, ուժեղացվի վարչական կազմը, ճեմարանի ներկայ ընդհանուր ծախսերը մօտաւորապէս կաւելանան 15 հազարով։

Ապա ուրեմն անհրաժեշտօրէն ճեմարանի բիւջէն պիտի պահանջէ 65,000 րուբլու մի գումար, որի մէջ, սակայն, չեն մտնում միանուագ վերաշինութիւնների և առհասարակ վերանորոգումների ծախսերը։

Իսկ այդ 65,000 րուբլին կարելի է ստանալ հետևեալ մշտական աղբիւրներից.

Նախ՝ այն անձեռնմխելի 400,000 րուբլին, որ ներկայումս պահվում է սինոդի գանձարանում, անշուշտ պատկանում է ճեմարանին. դա այն փողերն են, որ Գէորգ IV կաթողիկոսը հաւաքել է ու թողել յատկապէս ճեմարանի համար և որը տարեկան բերում է 15,000 րուբլի տոկոս։

Երկրորդ՝ Բիշինևի կալուածքից ստացվող տարեկան 25,000 րուբլին։

Երրորդ՝ այն 6000 րուբլին, որ անմիջապէս ստանում է ճեմարանի վարչութիւնը։

Չորրորդ՝ այն գումարները, որոնք որևէ կտակի կամ կարգադրութեան համաձայն ստացվում են սինոդում։ Նրանց ընդհանուր գումարը թէև յայտնի չէ թէ որքանի է հասնում, բայց կարելի է մօտաւորապէս ասել, որ դա էլ մօտ է չորս հազարի։

Ահա այդ աղբիւրներից կը գոյանայ ընդամենը 50,000 րուբլի։ Հարկաւոր է ուրեմն լրացնել 15,000-ի պակասը, որից 5000-ը արդէն որոշել է (կարծեմ անցեալ տարի) տալ Պետերբուրգի եկեղեցական հոգաբարձութիւնը՝ Լազարեանի անունով ճեմարանում ստիպենդիատներ պահելու համար. կը մնայ հետևապէս լրացնել 10,000 րուբլին։ Եթէ այդ գումարը յանձն առնեն վճարել Արցախի, Շամախու, Աստրախանի, Երևանի և Թիֆլիսի թեմերը, ինչպէս այդ եղել է առաջներում Գէորգ կաթողիկոսի կարգադրութեամբ, և այդ դրամներով պահեն որոշ ստիպենդիատներ, վճարելով իւրաքանչիւր թեմը երկու հազարական րուբլի, կը լրանայ այդ 10,000-ի պակասն էլ։ Այդպիսով կը գոյանայ անհրաժեշտ 65,000 րուբլի բիւջէտը, որով ճեմարանը կարող է պահել 200 գիշերօթիկ, ձրիավարժ որդեգիրներ, միևնոյն ժամանակ կը մտցնէ մեր ներկայ կեանքի պահանջներին համապատասխանող բարեփոխութիւններ կրթական իր ծրագրի մէջ և, որ ամենից կարևորն է, լուրջ հիմքերի վրա կը դնէ մանկավարժական-մասնագիտական բաժինը։

Լ. Դանիէլեան

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մերվ, 19 նոյեմբերի

Կիրակի, ամսիս 18-ին, հասարակական ժողովարանի դահլիճում, տեղիս հայ թատերասէրների խումբը ներկայացրեց «Պատուի համար» դրամա 4 արարուածով, հեղ. Շիրվանզադէի։

Պ. Յովսէփեանը կատարում էր Անդրէաս Էլիզբարեանի դերը և, լաւ սերտած լինելով, աջողութեամբ տարաւ մինչև վերջ։ Միւս դերակատարներից աչքի էր ընկնում իր աշխոյժ խաղով տ. Հայքապետեանը. նա իր պատասխանատու Մարգարիտի դերը կատարեց աջողութեամբ և հանդիսականների վրա տպաւորութիւն թողեց։ Պէտք է ասել, որ տ. Հայրապետեանը իր մասնակցութեամբ միշտ աջակցութիւն է ցոյց տուել բոլոր տեղի ունեցած ներկայացումներին։ Լաւ էին նաև պ. Աւագեան՝ Սուրէնի և Եռամեան՝ Բագրատի դերերում. մնացած դերակատարները յաջողում էին անսամբլը։

Թատրոնը լի էր հանդիսականներով։ Մուտքի մի որոշ մասը կը յատկացվի ժողովարանի բժմի բարելաւման։

Ներկայացման վերջը տեղի ունեցան եւրոպական և ասիական պարեր։

Կարգապահութիւնը թոյլ էր։

Մանասէ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կողբ, 19 նոյեմբերի

Գիւղերում կուլակներն ու վաշխառուները ազատ ու համարձակ սկսել են իրանց հունձը։ Ո՞ր մահկանացուն կը համարձակվի նրանց դէմ բողոքել։ Նմուշի համար բերենք հետևեալը։ Գիւղի շուկայում խոմբված է մի սաւար ամբոխ. հետաքրքրութիւնը շարժվում է, մօտենում ես. և ինչ. ականջիդ զարնվում է հայհոյանքների տարափ՝ ուղղված տեղիս ուսուցիչների հասցէին։ Հայհոյողը բոլորիս յայտնի պ. Գ.-ն է։ Աղան կատաղել է հէնց նրա համար, որ ուսուցիչներից մէկը համարձակութիւն է ունեցել նկատելու, թէ ինչո՛ւ է կեղտոտ հաց ծախում, որ գործ ածելու համար միանգամայն անպէտք է։ Չը մոռանամ յիշել, որ չը նայած ցորենի խալվարը ծախվում է 44—50 ր., սակայն հացը 60 րուբլով է ծախում պարոնը, որովհետև քէֆը այդպէս է ուզում։ Ուսուցչի բողոքը մարմնացումն է տեղիս հացի կարիք զգացող բոլոր չքաւոր դասակարգի, որը ստիպված է վերին ատեանի թանգ գնով հաց առնել, այն էլ այդպիսի կեղտոտ հաց։ Բայց աղայի համար ինչ շահեկան է այդ. նա վիրաւորված է հէնց նրա համար, որ «սոված վարժապետը» համարձակվել է հրապարակով նրան նկատողութիւն անել։

Հացի թանգութեանը ոչ պակաս նպաստում են տեղիս վաշխառուների ամբարները, որոնք հարիւրաւոր խալվարներով ցորեն են դիզել, զանազան մուծ պարտքերի տեղ։

2—3 շաբաթ առաջ գիւղական դատարանում վճիռ կայացաւ, որով 2 անձնաւորութիւն ընտրվեցին պետական գանձարանից ցորեն պահանջելու. սրանց մասին կշխատենք մի ուրիշ անգամ տեղեկութիւն տալ։

Թղթախաղը և արբեցողութիւնը Կողբում մեծ չափեր են ընդունել. փողոցներով անցնելիս, միշտ կը պատահես արբեցողների վոհմակների, կամ այստեղ-այնտեղ խոնաւ գետնին նստած ծեր ու ջահելների, որոնք եռանդուն թղթախաղով են զբաղված։

Կողբեցին ընթերցանութեան մասին այնքան էլ չէ մտածում. ամբողջ գիւղում, որ 7—800 տուն բնակչութիւն ունի, հազիւ 4—5 օրինակ լրագիր է ստացվում. աշխատաւոր դասին վաշխառու կուլակների կեղեքումներից ազատելու համար տեղիս ինտելիգենտ նեղ շրջանում միտք է յղացել սպառողական ընկերութիւն հիմնելու, որին աջողութիւն ենք ցանկանում։

Սլաք

Սօս (Շուշու գ.), 10 նոյեմբ.

Սօս գիւղը կծկվում է ցաւից. նրա հառաչանքները երկինք են բարձրանում, բայց ծով է լուռը խեղճ գիւղացու դառն վիշտը։

Երկրորդ տարին է, ինչ մեր գիւղը խղճալի դրութեան մէջ է. պատժող արշաւախումբը և հայ-թուրքական անմիտ ընդհարումներն խլպառ քայքայեցին թշուառ գիւղացու համեստ տնտեսութիւնը։

Այժմ անխուսափելի սովը սպառնում է աւերել մեր պղաւէտ Վարանդան։

Ո՞վ կը կարծէր, թէ սօսեցին հացի պակասութիւն կունենայ, բայց ունեցաւ. 10—12 գիւղեր Սօսից էին հաց գնում. առ այժմ խեղճ գիւղացիք մնացել էին շուարած, չը գիտեն ում դիմեն, ում աղաչեն. ոչ փող ունեն, ոչ հաց։ Աշնղ աշունք էլ չունեցանք. խանգարեցին անձրևը և սերմի պակասութիւնը. մեր գիւղը չունի ժողգատու այգիներ. մօտակայ մի քանի գիւղերում բաւական առատ էր խնձորը, բայց հնար չը կայ ծախելու, իսկ նոր ձեռնարկել են խնձորից հաց պատրաստել. մեր գիւղին մօտ են 9 հայ գիւղեր, բայց այդ գիւղերը զրկված են ուսումնարանից. ոչ մի ուսումնարան չը կայ։

Ար. Գասպարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Պերճ Պռօշեանի թաղման կարգադրիչ մասնաժողովը խնդրում է մեզ յայտնել, որ այն անձինք, որոնք կը ցանկանան թաղման օրը ճառեր խօսել, պէտք է այդ մասին յայտնեն կարգադրիչ մասնաժողովին մինչև շաբաթ օրը։ Հասցէն՝ Ներսիսեան դպրոց։

✦ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, առաջնորդարանում նշանակված է Փոխարքային ներկայանալիք պատգամաւորութեան ընդհանուր ժողովը։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը նոյեմբ. 29-ին Թիֆլիսի նահանգապետին ներկայացրեց հացի նոր սակագինը ի հաստատութիւն։ Այս նոր սակագնի համաձայն, փռան հացի 2-րդ տեսակի ֆունտը որոշված է 5 կ., 3-րդ տեսակի ֆունտը՝ $4^1/_2$ կ., իսկ վրաց թոնրի հացի ֆունտը $5^1/_2$ կոպէկ։

✦ Ջուլֆա-Ուլուխանլու նոր կառուցված երկաթուղագիծը Անդրկովկասի երկաթուղիների թւում ընդունելու համար մեկնած մասնաժողովը նոյեմբերի 28-ին վերադարձաւ Թիֆլիս։ Մասնաժողովը հնարաւոր է գտել ընդունել յիշեալ երկաթուղագիծը և կանոնաւոր երթևեկութիւն այդ գծի վրա սկսել դեկտ. 6-ից։ («Ք.»)

✦ Նոյեմբ. 28-ին, երեկ. ժամը 6-ին, Թիֆլիսում, Պեսկովսկի փողոցում, Վիննի վերելքի մօտ, երբ անցնում էին պահակներով 9 բանտարկեալներ, որոնց թւում և Տէր-Գրիգորեանի մարդասպան Լէօնտի Կվանտալիանին, քարվանսարայի երկրորդ յարկի պատշգամբից անյայտ չարագործներ նետեցին մի ռումբ՝ իբարանցում ձգելու համար և բանտարկեալներին միջոց տալ փախչելու։ Լսվեց մի ուժեղ պայթիւմ և բարձրացաւ ծուխ. բայց պահակները չը կորցրին իրանց, հուպ տուին բանտարկեալներին հարևան տան պատի վրա և տպա աջողակ կերպով նրանց հասցրին բանտը։ Ոչ ոք վնաս չը կրեց և ոչ մի ապակի էլ չը փշրվեց։ Վիննի վերելքում կանգնած թաղական վերակացուն, լսելով պայթիւմը, դիմեց Բուրդուչնի միջանցքի կողմը և ձերբակալեց 4 ռմբաձիգներից մէկին։ Ձերբակալվածը պարսկահպատակ 22-ամեայ Աւետիք Մնացականեանն է. նրա մօտ ոչինչ չը գտնվեց և նա իր բնակութեան տեղն էլ չը յայտնեց։ Մնացած երեք հոգին անյայտացան։

✦ Նոյեմբերի 27-ի գիշերը չորս չարագործներ կողոպտել են Թիֆլիսի գաւառում Կօբինսկի վանքը, և աւազակները, վիրաւորելով կոյսերից երկուսին, վերցրել են չորս հրացան, երկու ատրճանակ և յայտնի չէ ինչքան մի գումար՝ և անյայտացել են։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային տեխնիքական մասնաժողովը նոյեմբ. 29-ին ներկայացրեց իր վերջնական եզրակացութիւնը Մուխրանեան կամուրջի կառուցման մասին։ Մասնաժողովը որոշել է կամուրջի կառուցանելը սկսել հէնց այժմեանից։

✦ Թիֆլիսի 2-րդ իգական՝ գիմնազիայի վերատեսուչը յայտնել է քաղաքային վարչութեան, որ իր խնամքին յանձնված գիմնազիայում բացվել է մի ազատ տեղ Պուշկինի անունով քաղաքային ստիպենդիայի համար։ Այդ ազատ տեղը յատկացվում է նոյն գիմնազիայի այն աշակերտուհիների համար, որոնք աւարտել են իրանց սկզբնական ուսումը քաղաքային դպրոցներից մէկում։

✦ Այսօր նշանակված է կովկասեան բըժշկական ընկերութեան նիստը։

✦ Նոյեմբ. 28-ի երեկոյեան Սաբուրթալօյում գտել են մի 18-ամեայ օրիորդի դիակ, որի վրա եղել են բռնութեամբ մահացնելու հետքեր։ Միջոցներ են ձեռք առնված մեղաւորներին բռնելու։ Դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը։

✦ Դեկտ. 12-ին Թիֆլիսում գումարվելու է ուղղափառ հոգևորականութեան համագումարը։ Պարապմունքները տեղի կունենան դիփակ և վրաց սեմինարիայի հին շինութեան մէջ։ («Т. Л.»)

✦ Գանձակի նահանգապետը նամակով խնդրում է «Тифл. Листокъ» լրագրին տպել, որ № 253-ում զետեղված այն լուրը, թէ Գանձակի հայոց եկեղեցում խուզարկութիւն է կատարվել, սխալ է։ Նահանգապետը իր նամակը վերջացնում է այսպէս. «Վերջին ժամանակներս իսկապէս թէև խուզարկութիւններ էին, բայց ոչ մի եկեղեցի խուզարկութեան չենթարկվեց»։

✦ Ինչպէս հաղորդում են «Т. Л.» լրագրին, 1908 թ. Գանձակում բացվելու է արքունական պալատ։

✦ Մայկոպից հեռագրում են, որ նոյեմբ. 28-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, այնտեղ բռնվել է յայտնի վաճառական Տաբակովը, որը սպառնական նամակ էր ստացել փողի պահանջով։ Կասկածով ձերբակալված է աշակերտ Լերեդևը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 5-ին, Հալաբաշում էլեքտրաքարշի վագոնը ջարդել է մի կառք։ Կառապան Մովսէս Եգիլովը ընկնելու ժամանակ ոտքը կոտրել է, իսկ կոնդուկտոր Վլադիմիր Մաճավարիանին թռչելու ժամանակ կոտրել է աջ ոտքը։ Երկուսն էլ ուղարկված են Միքայէլեան հիւանդանոց։

Թիֆլիսում վերջին օրերս գողութիւնները շատացել են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Պետերբուրգի զինուորական շրջաններում, «Н. В.» լրագրի ասելով, յամառ լուրեր են պտտում, որ դեկտեմբերի 6-ին, Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան օրը, կը հրատարակվի բարձրագոյն շնորհ՝ ցամաքային զօրքերի օֆիցերների կազմի ռոճիկները աւելացնելու մասին։ Նուազագոյն ռոճիկը կրտսեր օֆիցերների համար սահմանվելու է ամսական 100 րուբլի։

✦ Դր. քահ. Պետրովի բաղդը նախօրոշված է արդէն։ «Рѣчь» լրագրի հաղորդած տեղեկութիւնից երևում է, որ նրան զրկելու են քահանայական կոչումից։ Ինչպէս հաղորդում են արժանահաւատ աղբիւրներից, սինոդի հետ կապ ունեցող մի քանի բարձրաստիճան անձանց ցանկութիւնը այդ է։

✦ Վիլնայից հեռագրում են «Русь» լրագրին, որ տեղական դատաստանական պալատի անդամ Ջեգնիցին արդարադատութեան մինիստրը առաջարկել է հրաժարական տալ պաշտօնից։ Պատճառը համարվում է այն, որ նա ընտրութիւնների ժամանակ գործում էր առաջադիմական ընտրողների և պատուիրակների կոմիտետի մէջ։

✦ Երկու տարի սրանից առաջ արդարադատութեան մինիստր Մանուխինը առաջարկել էր սենատին ընդհատել սենատային այն մի շարք որոշումները, որոնցով սահմանափակվում են հրէաների իրաւունքները, մինչև որ վերջնականապէս լուծվի հրէական հարցը։ Այդ տեսակ որոշումների թիւը 600-ից աւելի էին։ Այժմ, «Русь» լրագրի ասելով, մինիստր Շչեգլովիտովը կարգադրել է, որ սենատի այդ բոլոր վճիռները իրագործվեն։

✦ «Кіевлянинъ» լրագրին հեռագրում են. «Ստոլիպինը ընդունել է Պետական Դումայի անդամներ Պրօցենկօյին, Սավչենկօյին և Բուրնօվին, որոնք, աջակողմեան կուսակցութեան լիազօրութեամբ, ներկայացել են պրեմիէրին և ծանուցել Կիևի մէջ թագաւորող անիշխանութեան և տեղական բարձրագոյն դպրոցների չափազանց փչանալու վրա։ Նրանք եռանդուն կերպով պաշտպանել են Կիևի աջակողմեան կազմակերպութիւնների միջնորդութիւնը։ Պատգամաւորութիւնը, ի միջի այլոց, մատնացոյց է արել Կիևի նահանգում տիրող անիշխանութեան, թալանների և հրդեհումների վրա։ Բացատրել է նոյնպէս թէ ինչումն է կայանում այդ անտանելի դրութեան պատճառը։ Ստոլիպինը շնորհակալութիւն է յայտնել պատգամաւորութեանը այդ յայտնած թանգագին տեղեկութիւնների համար և խոստացել ամենալուրջ ուշադրութիւն դարձնել»։

✦ Բարձրագոյն դպրոցների տեսուչներին շրջաբերական է ուղարկված անշեղ կերպով իրագործել յուլիսի 11-ի կանոնները։ Առաջարկվել են մի շարք միջոցներ բարձրագոյն դպրոցներում ուսանողական խլրտումներ առաջանալու դէպքում։ Այդ միջոցների մէջ ամենավերջին տեղը բռնում է դպրոցի փակումը։ Ուսանողական բոլոր ժողովներում պէտք է ներկայ լինի ադմինիստրացիայի ներկայացուցիչը։ «Б. В.» լրագրի ասելով, այդ շրջաբերականի պատճառը Պետական Խորհրդի և Դումայի մէջ բարձրագոյն դպրոցների ուսանողական խլրտումների առիթով ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին ուղղված հարցապնդումներ են։

✦ Նոյեմբերի 20-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Պետերբուրգ է ժամանել Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների զինուորական մինիստր գեներալ Տաֆտը իր ընտանիքի հետ միասին։ Ժամը 12-ից մինչև 2-ը շարունակվել է նրա մօտ պաշտօնական անձանց, զանազան պետութիւնների դեսպանների և ամերիկական գաղութի ներկայացուցիչների ընդունելութիւնը։ Ժամը 2-ից յետոյ Տաֆտը փոխադարձ այցելութիւններ է տուել զինուորական և արտաքին գործերի մինիստրներին, այցելել է նաև մեծ իշխաններից մի քանիսին։ Մօտ ժամը 4-ին գեներալը իր ընտանիքով գնացել է Պետական Դումայի նիստին ներկայ լինելու, ուր մնացել է մինչև վերջ։ Ժամը 8-ին նա ներկայ է եղել ի պատիւ իրան պատրաստված ամերիկական գաղութի բանկետին։ Նոյեմբերի 21-ի երեկոյեան գեներալ Տաֆտը գնացել է Ցարսկոյէ Սելօ, իսկ 22-ին, լրագիրների ասելով, Վարշավայի գծով պիտի գնար արտասահման։ Գեն. Տաֆտը Ամերիկայում մեծ հեղինակութիւն է վայելում. նրա անունը յիշվում է հանրապետութեան նախագահի պաշտօնի թեկնածուների թւում։ «Berl. Tageblatt» լրագրի նիւ-եօրկեան թղթակիցը նրա թեկնածութեան առիթով նկատում է, որ ամերիկական բանուորների միութիւնը եռանդուն պայքար է մղում նրա թեկնածութեան դէմ, որովհետև վերջինս դեռ ևս դատաւոր եղած ժամանակ աշխատում էր զրկել բանուորներին բոլոր ազատութիւններից։

ՄԱՄՈՒԼ

Ամերիկայի «Կոչնակ» հայ-աւետարանական շաբաթաթերթը, մի դամբանական նուիրելով ամենայն հայոց կաթողիկոս Խրիմեանին, այն միտքն է յայտնում, թէ Խրիմեանը հովուապետ էր ոչ միայն հայ ազգի կրօնական մայր հատուածին, այլ ամենայն հայոց Հայրիկն էր, և նրա մահը սուգի մէջ պէտք է ընկղմէ աշխարհի ամէն կողմ ցրված հայերին, ինչ դաւանանքի և պատկանեն։

Ազգային համերաշխութեան այս զգացմունքի արտայայտութիւնը չեշտելու արժանի է մեր հայ-աւետարանական հատուածի օրգանին։

*

«Արմենիա» թերթը, իր № 34-ի մէջ խօսելով այն հոգեհանգստի մասին, որ Նիւ-Եօրքի Հայկական Միութեան վարչութիւնը, որի ատենապետն եղել է հանգուցեալ Թաղշանճեանը, կատարել է տուել ի յիշատակ իր ատենապետի, հաղորդում է հետևեալը.

Ատենախօսներէն իւրաքանչիւրը Թաշչանճեանի գործունէութիւնը գրուատեց. իսկ Տ. Երկանեան մասնաւորապէս շեշտեց և յեղափոխական գործունէութեան մասին. «Յեղափոխութիւնը ս. գործ մըն է,—ըսաւ,—և ս. գործի մը համար ներելի չեն եղբայրասպանութիւն, դաւաճանութիւն, ոճրագործութիւն, անոնք որ եղբայրասպանութիւն. դաւաճանութիւն, ոճրագործութիւն կրնեն յանուն յեղափոխութեան, անոնք յեղափոխականներ չեն, անոնք սրճիկ կազմակերպութեան գործակիցներ են...»։

Թաշքանձեանի սպանութեան խնդիրը հայերուս համար վերջացածի պէս է ընդհանուր առմամբ. ամենքս ալ հաւատացած են թէ որմնք եղան Թաշճեանի պէս հայու մը արիւնը խմել ուզողները. բայց տեսնենք, թէ ամերիկեան դատարանը մինչև ուր պիտի ուզէ հասցունել այս գործը։

Ինչ մեզ կը մնայ քարոզել ու կրկնել մինչև որ բացուին աչքերն այն ժողովրդին, որուն անունը շահագործելով և իբրև թէ անոր փրկութեանը համար կը գործուին այսքան անագին չարիքներ։

*

Նոյն թերթը խօսելով «Մշակի» դադարման և վերաբացման մասին՝ հետևեալն է գրում.

«Մշակը» լինելով ժողովրդական մի անկախ լրագիր, 35 տարի առաջ հիմնուած մեծանուն հայրենասէր Գրիգոր Արծրունիէն, պարտաւորուած չէ ապրելու համար շողոքորթել Դաշնակցական կամ Հնչակեան կուսակցութեան, այլ անկողմնակալ կերպով կը գովէ անոնց լաւ գործերը և կը պախարակէ վատ արարքը, միշտ վեր դասելով հայ ժողովրդի շահերը այդ կուսակցութիւնների շահերէն. մինչդեռ ցաւով կը տեսնենք, որ Ռուսիայի հայ մամուլի մի մեծ մասը ճնշուած է այժմ ոչ այնչափ ռուսական ցէնզուրայէն, որչափ կուսակցական բօյկօտէն, որով չեն կարող երկարատև կեանք ունենալ։ Կարծիքի ազատութիւնն այն աստիճան ճնշուած է այժմ այնտեղ, որ Կրասնօվօդսքէն երիտասարդ մը «Մշակին» իր գրած թղթակցութեան մէջ քննադատած լինելուն համար գնդակահար սպաննուեցաւ անոնցմէ, ինչ որ աւելի նուազ ազատական հին ժամանակներն անգամ ոչ տեսնուած, ոչ լսուած էր հայ գրողների համար։

Ամօթ պիտի լինէր Ռուսիայի հայ ժողովրդին եթէ «Մշակի» պէս ժողովրդական անկախ թերթ մը 35 տարի գոյութիւն ունենալէ և հայ ազգին բազմաթիւ ծառայութիւններ մատուցանելէ յետոյ՝ այս միջոցին, որ շատ զգալի պէտք կայ անկախ թերթերի, դադարման վիճակին ենթարկուած մնար։ Հետևապէս «Մշակի» վերըսկսիլը շատ ուրախալի երևոյթ մըն է կովկասեան հայ մամուլին մէջ։

Զանազան երկիրների մէջ ցիրւցան գտնուող հայերէն անոնք, որոնք Ռուսիայի հայերի վիճակին վրայ ոչ թէ կուսակցական դիտումներով, այլ անկողմնակալ և անաչառ կերպով տրուած տեղեկութիւններ կուզեն ունենալ, պէտք է կարդան նաև «Մշակը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

(Մի շահագործող և նրա ժառանգները)

—

Լօնդօն, 21 նոյեմբերի

Այսօրվայ «Tribune» օրաթերթի մէջ տպված է հետևեալը.

«Մի հայի քարոզը.—Երէկ առաւօտեան և երեկոյեան «Ուխտաւոր հարց յիշատակաց» եկեղեցում քարոզեց պ. Յովհաննէս Բեհեզնիլեան, բնիկ հայաստանցի. իր բնաբանն էր՝ «Ի սէր առաքինութեան հալածվածները»։ Խօսողը հագին ունէր ազգային հագուստներ և երգեց հայերէն։ Նա խօսեց 200 (?) քրիստոնեայ հայերի կոտորածի մասին, որին ինքը ականատես էր եղել։ Ի վերջոյ հանգանակութիւն եղաւ «Հայ որբերի հաստատութեան» (?) համար, որը հիմնել է Հայաստանում (?) Բեհեզնիլեանի հայրը»։

Ինչպէս երևում է, Հայաստանի ներկայ աւերման և կրակի օրերում տառապանքների, ցաւի և հառաչանքի ձայնը ոչ մի ազդեցութիւն չէ անում արտօնեալ խաչագողների վրա. նրանք, առանց խղճի խայթ զգալու, շարունակում են շահագործել նոյնիսկ հայրենիքի թշուառութիւնները։ Բեհեզնիլեան հայրը Հայաստանի կոտորածները շահագործելը արհեստ է թողել իր ժառանգներին։ Այդ արդիւնաբեր business-ի (գործի) հիմնադիրը, արժանաւոր պատուելի Գրիգոր Բեհեզնիլեանը, իր իսկ ասելով (իր «Կապանքների մէջ» անգլիերէն գրքում), առաջին անգամ Լօնդօն է եկել 1888 թ. անգլիացիների աջակցութիւնը խնդրելու համար, որ նա Տիրոջ ճանապարհին առաջնորդէ մոլորված «լուսաւորչական հայերը»։ Նա աջողում է հիմնել Լօնդօն մի նպաստամատոյց ընկերութիւն «Կիլիկիայում աւետարան ուսուցանելու միսիա» անունով և «Կիլիկիան Քրիստոսի համար» նշանաբանով ու առատ հունցքով 1892 թ. վերադառնում է Կիլիկիա, «Տիրոջ գործը առաջ տանելու»։ Հայն էջեր է բռնում իր գրքի մէջ իր հարսանիքի նկարագրութիւնը, որը տեղի է ունենում իր վերադարձի երկրորդ տարին։ Այդ հարսանիքը կատարվում է չը տեսնված փարթամութեամբ, ուր ներկայ են լինում 2000 մարդ (տես երես 21)։ Միամիտ տեղացիները զարմացմամբ դիտում են տնից դէպ եկեղեցի տանող փառահեղ գնացքը, որի ընթացքում նուագվում է, առաջին անգամ, Կիլիկիայի լեռներում, «Հարսանեաց մարշը»։ Ինչպէս ընթերցողը տեսնում է իրա հեղինակի նկարագրութիւնից, Տիրոջ այս նորելուկ աշակերտը պարզ կենցաղի հարցում տարբերվում է աւետաբանական [illegible]ուներից։ Նա այնքան բաղդա[illegible] է լինում, որ, բացի նպաստից և դրամական օժանդակութիւններից, նուէր է ստանում Լօնդօնից մի հատ մոգական պատկերներ ցոյց տուող մեքենայ, որի պատճառով շատ շուտ հրաւիրվում է փաշաների պալատը (ի հարկէ արժանաւոր կերպով վարձատրվելով). ստանում է նաև 3000 օրինակ Նոր-Կտակարան, որոնք բոլորն էլ ծախում է «լուսաւորչական հայերի վրա» (երես 24) բացի մի օրինակից, որը նուիրում է մի լուսաւորչական հայ տղայի, որը միջոցներ չէ ունեցել գրքի գինը վճարել։ Բայց նա աշխատում է մանուկին ի վարձատրութիւն մի գլուխ անգիր սովորել։ Հատուցման մասին բծախնդիր պատուելին ըլանում է հաշիւ ներկայացնել իր ծախած օրինակների համար։ Նա շրջում է Հայաստանի զանազան քաղաքները և ամեն տեղ քարոզում է Աստուծոյ բանը։ Մարդ պիտի կարծէր, որ նա արդէն հասել էր իր փափագների գագաթնակէտին և գոհ պիտի մնար իր վիճակից։

Բայց մենք նորից 1894 թւին գտնում ենք նրան Լօնդօն։ Նրա գրքի 24-դ երեսում գրված է. «Մի կիրակի առաւօտ, ուրիշ անձանց հետ, մի լուսաւորչական հայ մօտեցաւ ամբիոնին և յայտնեց ինձ, որ իմ քարոզի միջոցով նա զգացել է դէպ Փրկիչը իր ունեցած մեծ կարիքը և տուել է նրան իր սիրտը»։ Ընթերցողը կարդալով այս տողերը կարող է մակաբերել, թէ, թերևս այս ուրախալի լուրը աւետելու համար, փութաջան քարոզիչը շտապել էր Անգլիա։ Բայց աւաղ, 1894 թւի Հայաստանում տեղի ունեցած կոտորածները համակրական շարժում էին առաջ բերել Անգլիայում։ Մի այդպիսի բան ամեն անգամ չէ կարող պատահել. ինչպէս բաց թողնել առիթը։ Այսպիսով խոհեմ հովիւը իր հայրենակիցների կրած տառապանքները յայտնելու իբրև վկայ՝ շտապում է Անգլիա նրանց համար նպաստ հաւաքելու համար։ Պատմութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, մինչև անգամ Տիրոջ պաշտօնեան կասկածանքի համար կարճ ժամանակով բանտարկվում է Թիւրքիայում։ Թիւրք պաշտօնեաները, նրան քննելու ժամանակ, հանում են նրա ծոցից Ուելսի դքսի և դքսուհու (այժմեան Թագաւորի և Թագուհու), Գլադստօնի, Լօնդօնի լորդ մէյրի նամակները՝ ուղղված առ հայ պատուելին... (երես 34)։ Անգլիայում նա շարունակ շըրջում ու դրամ է հաւաքում, կոտորածի արկածեալների, հայ որբերի, այրիների և որբանոցների անունով։ Իր ժառանգները շուտով օգնութեան են հասնում նրան և այդ գործը մինչև այժմ շարունակվում է։ Զէ որ Հայաստանում դեռ տիրում է աւերածութիւն և սով...

Զարեհ Տիտանեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՊՕՐՏՈՒԳԱԼԻԱ

Երկրի քաղաքական վիճակը.—Եւրոպական մամուլի մէջ լոյս տեսած վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ Պորտուգալիան ներկայումս գտնվում է քաղաքական տագնապի վիճակում. օրէ-օր սպասվում է, որ շուտով յեղափոխութիւն կը բռնկվի։ Բազմաթիւ կալանաւորութիւններ են տեղի ունեցել թէ ցամաքային և թէ ծովային օֆիցէրների շրջանում։ Պահեստի զօրքը զէնքի է կանչվում։ Միապետութեան կուսակից յայտնի քաղաքական գործիչները միանում են հասարակապետական բանակին։ Խօսում են, որ խոշոր ընդհարում է ծագել Թագաւորի և երիտասարդ գահաժառանգի միջև, որը պահանջում է հօրից փոխել կառավարչական ձևը և այդ բանի համար էլ արտաքսվել է քաղաքից։ Այդ տեղեկութիւնները պաշտօնապէս, ի հարկէ, հերքվում են։ Ֆրանկօյի մինիստրութիւնը, որ դիկտատորական լիազօրութիւններ ունի և վերացրել է խօսքի, միութիւնների ու ժողովների ազատութիւնները երկրի մէջ, աշխատել է հոգ տանել, որպէսզի աննպաստ տեղեկութիւններ չը տարվեն երկրի սահմաններից դուրս։ Երբ ձեռք են առնվում այդ տեսակ արտակարգ միջոցներ, պարզ է, ինքնըստինքեան, որ երկրի դրութիւնը չափազանց լուրջ է։ Ֆրանկօյի դիկտատուրան հաստատված է ներկայ տարվայ մայիսի 3-ից, երբ նա, անկարող լինելով իր ֆինանսական բարենորոգումների ծրագիրը ընդունել տալու համար մեծամասնութիւն կազմել պարլամենտում, արձակեց վերջինս և ապա դիկտատորական լիազօրութիւններ ստանձնելով ձեռնամուխ եղաւ իր ծրագիրների իրագործման։ Իսկ երկրի սահմանադրութիւնը անորոշ ժամանակով մատնվեց անգործութեան։ Այդ հանգամանքը ահագին դժգոհութիւն է պատճառել և երկիրը հասցրել է յեղափոխական բռնկումների նախօրեակին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ծ. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.։ Զբաղմունքը ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ԲԱՔՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բաքու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բաքու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ. 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բաքու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Փօթի, Միխայլօվօ, Ռիօն)

Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Փօթի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Փօթի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Փօթի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)

Ապր.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան - Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։

ԲԱՔՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)

Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒՑ — Պօստ.—առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ. — 7 ժամին։ Մրդ. ա-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

ՀՐԱՒԷՐ

Թիֆլիսի «Տափի Թաղի» (Քամոյենց)սուրբ Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը խնդրում է շնորհ բերել ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ երկուսեռ ծխականներին, սկսած 21 տարեկանից, դեկտեմբերի 2-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 11-ին ս. Նշանի դպրոցը։

Ժողովի պարապմունքները լինելու են՝ ա) 1906 թ. հաշուի և ներկայ 1907 թ. նախահաշուի քննութիւնը և հաստատութիւնը. բ) եկեղեցու միաբան Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանի հոգաբարձութեան ուղղած գրութիւնները 21 դեկտ. 1906 թ. № 19 և 4 յունվարի 1907 թ. № 1։

Ծանօթ.—Այս ժողովը համարվում է երկրորդ և օրինական՝ չը նայելով ներկայ գտնվող անդամների թւին։

(ու. շ.) 1—2

Վաճառվում են Ե. ԹՈՓՉԵԱՆԻ խմբագրած

ԼՈՅՍ

1908 թ. պատկերազարդ, գունատիպ օրացոյցները

I Գրպանի օրացոյցը 308 երես, 12 պատկերներով և 15 առանձին բաժիններից բաղկացած ընդարձակ յաւելուածով. գինը 20 կոպէկ։

II Պատի օրացոյցը բացի սովորական յաւելուածից—(բոլորովին նոր բովանդակութեամբ)—ունի մի առանձին ձրի գրքոյկ—«Ժողովածու գրական և գիտական»։ Տախտակը 8 գոյնով տպած՝ գիւղացիութեան և բանւորութեան էմբլեմները հայ կնոջ հետ միասին. իսկ երեսը Գէորգ Չաւուշի պատկերը. գինը 40 կոպ.։

Գումարով գնողներին ձեռնտու զեղչ։

Դիմել՝ Թիֆլիս գլխաւոր պահեստը՝ «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցը։

(կ. չ. ու.) 6—10

КАКАО БЕНСДОРПЪ АМСТЕРДАМЪ

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“

Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ

„Этикетъ утвержденъ прав.“ մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բաքու, Բաթում։

(10, 20 30) 38—50

„ՎԱՆԳՈՅԺ“

հեղ. ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

(երկ. տպագրութիւն)

ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊ.

Նոր-Բայազէտի սովեալ որբերի օգտին.

Սիրով ընդունվում են

Բաքուի գրասենեակների կողմից տասնեակ օրինակներով իրանց բանւորներին, կարօտ գիւղերին, դպրոցներին ուղարկելու յանձնարարութիւններ։

Շնորհակալութեամբ կատարվում են այլ քաղաքներից ստացվող առաջարկներն ու պատուէրները։

Զեղչ մերժվում

25, 50 և 100 օրինակ պահանջողներին 50 կոպ.—մէկ և երկու բուբլի զիջումները։

Հասցէն՝ Баку, Якову Ходжамиру „Взаимный“

(ե. չ. ու.) 3—10

ԲԺԻՇԿ

Ա. Միքայէլեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 56—100

ԲԺԻՇԿ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց ա. Ճավճավաձէի № 36.

(ա.օ.) 49—100

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

(Ձեռնարկ մայրերի և դաստիարակչուհիների համար)

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

Գինն է 1 ր. 50 կ.

Միքայէլեան փողոց № 138

2—20

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“

գրախանութի հայերէն ընդարձակ գրացուցակը. ցանկացողներին ուղարկվում է ձրի։ Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնէ ռուսերէն գրքերի ցուցակը։ Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“.

2—5

Լոյս տեսաւ

ԷՄԻԼ

«ԸՄԲՈՍՏ ԵՐԳԵՐ»

Բանաստեղծութիւն. 39 երես, 25 կոպ.։

Դիմել՝ Թիֆլիս, книжный магазинъ „Гуттенбергъ“.

4—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Պատիւ ունի յայտնելու ընկերութեան մեծարգոյ անդամներին, որ շաբաթ, դեկտեմբերի [illegible] ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ. [illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

Ծանօթ.—[illegible]

(ու. շ.) 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ հասարակական ընկերութեան

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible] 1907 թ. [illegible]

(Հ. 27, 30. դեկտ. 8) 2—3

ԳՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ. դեղագործների—Ռուսաստանում [illegible]

ՄԱՏԻԿՕՆ ՍՐՍԿՈՒՄ

—Զգուշացէք կեղծումներից—

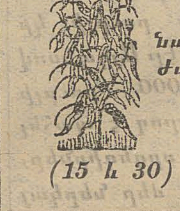

Երկարամեայ և բազմաքանակ աջողութիւնները ապահովում են, որ նա կտրուկ կերպով գործում է պերելօյի (հօնօրէյ) ժամանակ։ Կարճ ժամանակամիջոցում ՄԱՏԻԿՕՆ բժշկում է ամենայարատև արտահոսութիւնը։

ՊԱՀԵՍՏԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ

(15 և 30) 13—2

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

Որովհետև մենք տեղեկութիւն ստացանք, որ մեր կակաօն գործածողներին աշխատում են մոլորեցնել մեր էտիկէտը կեղծելով, ապրանքները արկղիկների մէջ զետեղելու մեր ձևը նմանեցնելով, մենք վճռեցինք այսուհետև մեր ձեռքով ուղարկվող ղեղին արկղիկների վրա ցուցադրել այստեղ նկարված գործարանային նշանակը (մարկա) հանդերձ ռուսաց լեզուի գրութեամբ։

Յարգելի հասարակութեան շահի տեսակէտից խնդրում ենք «ԲԵՆՍԴՈՐՊ» ԻՍԿԱԿԱՆ ԿԱԿԱՕՆ գնելու ժամանակ առանձին ուշք դարձնել այստեղ նկարած ապրանքը (ярлыкъ) վրա և ուրիշ՝ մեր ֆիրմայի անունով կեղծված ոչ մի կակաօ չը վերցնել։

Կակաօյի և շօկօլադի հօլանդական գործարաններ՝ «ԲԵՆՍԴՈՐՊ» ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

(10, 20, 30) 4—5

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мугдусіакоповъ съ С-ми. Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.